

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Мазура Валерія Анатолійовича «Технологія залучення учнів спеціальної медичної групи до фізичної активності під час навчання в основній школі»

представлену на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю

24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення.

Актуальність обраної теми обґрунтовується великою кількістю дітей шкільного віку, які мають ті чи інші захворювання, щорічним зростанням захворюваності школярів у теперішній час і збільшенням кількості тих учнів, яких скерують до спеціальної медичної групи. Наукові дослідження присвячені пошуку шляхів зміцнення здоров'я молодого населення України, зниження імовірності негативних наслідків гіподинамії, підвищення здатності до захисту інтересів держави мають сьогодні неабияку актуальність. Особливо соціально значущими є наукові дослідження спрямовані на розв'язання питань залучення до рухової активності школярів з порушеннями у стані здоров'я, позаяк впровадження нових технологій у фізичне виховання економічно вигідніше, аніж лікування реабілітація та державна опіка хворих.

Актуальність обраної теми підтверджується зв'язком дисертаційної роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано згідно Зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2006–2010 р. Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту за темою 3.1.1 «Теоретико-методичні та програмно-нормативні основи фізичного виховання учнів та студентів» (номер державної реєстрації 0107U000771) та темою, що фінансується за кошти державного бюджету «Теоретико-методичні основи застосування інформаційних, педагогічних та медико-біологічних технологій для формування здорового способу життя» (номер державної реєстрації 0113U002003).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Достовірність результатів та їх новизна. Обґрунтованість і достовірність результатів дослідження

обумовлена ґрунтовним аналізом сучасних підходів до вирішення проблеми; логічною побудовою дослідження, достатньою кількістю осіб залучених до наукового експерименту (269 дівчаток і 264 хлопчиків з захворюваннями серцево-судинної системи (ССС) та відповідно 274 і 267 з порушеннями опорно-рухового апарату (ОРА) та опитування (85-х дівчаток і 81-го хлопчика середнього шкільного віку ЗНЗ №№ 2, 3, 5, 8–17); використанням комплексу адекватних об'єкту та предмету, меті та завданням дисертаційного дослідження методів дослідження (загальнонаукових – аналізу, синтезу, узагальнення, систематизації та теоретичного моделювання; педагогічних – спостереження, тестування, констатувального і двоетапного формувального експерименту; медико-біологічних; соціологічних – анкетне опитування, бесіда; математико-статистичних); коректною статистичною обробкою отриманих результатів та позитивним ефектом від впровадження технології залучення учнів спеціальної медичної групи (СМГ) до фізичної активності оздоровчої спрямованості під час навчання у школі.

До найбільш значущих результатів треба віднести те, що:

– уперше розроблено й експериментально обґрунтовано технологію залучення учнів СМГ до фізичної активності під час навчання в основній школі, відмінні риси якої при формуванні й реалізації змісту – врахування в комплексі принципів фізичного виховання, проектування педагогічних технологій і положень теорії самовизначення, концепції освіти з питань фізично активного способу життя та важливого значення оцінки, співпраці з батьками, а складові: мета; алгоритми формування та реалізації змісту теоретико-методичної і практичної діяльності під час занять фізичними вправами; система контролю; критерії для визначення відповідності одержаного результату запланованому;

– уперше експериментально встановлено недостатню ефективність реалізації положень теорії самовизначення і концепції освіти з питань фізично активного способу життя під час обов'язкових занять фізичними вправами учнів СМГ для формування їх внутрішньої мотивації до систематичної фізичної

активності у різних формах, що засвідчує необхідність використання додаткових заходів, засобів і методів вирішення цього завдання;

– уперше одержано дані щодо особливостей вияву показників фізичного стану дівчаток та хлопчиків із захворюваннями ССС, ОРА в віці 11–15 років, що сприяло розробленню нормативів оцінки показників їх фізичного стану, а використання в комплексі з іншими визначеними заходами – підвищенню ефективності фізичного виховання у формуванні внутрішнього типу їх мотивації до фізичної активності у різних формах;

– уперше одержано дані щодо інтересів і побажань, пов'язаних із заняттями фізичними вправами учнів СМГ 11–15 років, урахування яких сприяє підвищенню ефективності таких занять під час реалізації в загальноосвітніх навчальних закладах (ЗНЗ);

– доповнено дані про розбіжності в 11–15 років показників фізичного стану учнів СМГ та основної медичної групи;

– дістали подальшого розвитку знання про підходи і способи оптимізації фізичного виховання учнів СМГ в основній школі, у тому числі технологічного до формування і реалізації змісту цього процесу..

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробленні рекомендацій щодо залучення учнів СМГ до фізичної активності оздоровчої спрямованості під час навчання в основній школі, які можуть бути використані у практичній діяльності вчителів фізичного виховання, самостійних заняттях учнів, їх батьків для надання консультативної допомоги та післядипломній освіти фахівців із фізичного виховання.

Авторська технологія використовується у навчально-виховному процесі ЗНЗ №№ 7, 14, 15 м. Кам'янець-Подільський, а також як навчальний матеріал у підготовці майбутніх фахівців із фізичного виховання в Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки, що підтверджено відповідними довідками й актами.

Дисертаційна робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків, викладена на 264 сторінках, із них 194 — основного тексту. Використано 222 джерела літератури, з яких 45 — авторів

дальнього зарубіжжя, 9 — публікації автора за темою дисертації. Цифрові дані представлені у 35-ти таблицях, текстовий матеріал — в одному рисунку.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, висвітлено зв'язок роботи з науковими планами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, подано інформацію про апробацію результатів дисертації, упровадження їх у практичну діяльність та про кількість публікацій за досліджуваною темою.

У першому розділі **«Стан фізичної активності учнів спеціальної медичної групи на сучасному етапі та напрями, підходи до її оптимізації під час фізичного виховання»** проаналізовано наукові й документальні матеріали для визначення стану розробленості досліджуваної проблеми.

Установлено що для учнів СМГ фізична активність є безпечним і ефективним природним патогенетичним засобом покращення функціональних показників, фізичної підготовленості, але яка не впливає безпосередньо на зумовлені хворобою патофізіологічні процеси. Параметри такої активності з оздоровчою спрямованістю повинні передбачати щоденне, тривалістю близько півтори години, використання оптимальних для певного захворювання видів вправ при відповідному дозуванні. Але досягти цього неможливо без сформованого у дитини внутрішнього типу мотивації. Це передбачає врахування відповідних інтересів і мотивів учнів СМГ. Проте такі дані, як і зміст технологій із їхнього залучення до фізичної активності, відсутні.

Автор встановив, що зміст теоретичної складової чинної програми фізичного виховання учнів СМГ відзначається комплексом недоліків, основний з яких, на його думку, — відсутність цільової настанови на розвиток пізнавальних процесів щодо свідомого ставлення до систематичної фізичної активності у повсякденному житті. З ним пов'язані й інші недоліки, передусім неадекватність тематики, форм для її вивчення, способів передачі навчальної інформації. Практична складова також потребує вдосконалення, передусім шляхом урізноманітнення видами вправ, не передбачених чинною програмою, вважає автор, що, сприятиме посиленню мотивації учнів СМГ до фізичної активності. Проте дослідження в означених напрямках відсутні, що не сприяє

розв'язанню такої проблеми. Це зумовлює необхідність досліджень у зазначеному напрямі.

У *другому розділі* «Методи та організація дослідження» обґрунтовано та описано використані методи дослідження, що відповідали об'єкту, предмету, меті й завданням роботи; описано зміст етапів дослідження.

У *третьому розділі* «**Особливості фізичного стану та сформованості мотивації учнів спеціальної медичної групи до фізичної активності в основній школі**» представлено результати педагогічних експериментів. Зокрема, встановлено дані, що свідчать про існування особливостей фізичного стану, зумовлених статтю і приналежністю до нозологічної групи у школярів 11–15 років.

Виявили, що у дівчаток з різними захворюваннями не відрізнялися лише окремі показники фізичного розвитку: показники маси, довжини тіла, АТ, ЧСС у спокої. У дівчаток із захворюваннями ОРА були гіршими показники ЧСС після фізичного навантаження і під час відпочинку. Силовий та життєвий індекси учнів СМГ були значно нижчими за низький рівень для фізично здорових дітей. У хлопчиків тенденції були подібними. Щодо показників фізичної підготовленості, то лише в окремих випадках (у 13 років у дівчаток і хлопчиків рівень розвитку абсолютної м'язової, вибухової сили, рухливості у поперековому відділі хребта, рівновага в 11, 14 і 15 років) відповідав нижчому від середнього, тоді як в більшості випадків рівень фізичної підготовленості був низьким, а рухливість плечових суглобів відзначалася значно гіршим за низький рівень, встановлений для фізично здорових однолітків.

На підставі отриманих даних з урахуванням змісту положень концепції освіти з фізичної активності та теорії самовизначення автор розробив зміст теоретико-методичної і практичної діяльності учнів СМГ під час фізичного виховання. Ефективність авторської розробки перевірили в II півріччі навчального року за змінами низки показників: знань, умінь учнів самостійно здійснювати фізичну активність, їхніх функціональних показників і показників фізичної підготовленості.

На підставі аналізу змін показників фізичного стану протягом літніх канікул автором з'ясовано, що використаний зміст не був достатнім для надання учнями фізичній активності пріоритетного статусу під час позанавчальної діяльності. Тому прийняли рішення використати стимулювальну функцію оцінки, у зв'язку з чим розробили нормативи оцінки показників фізичного стану дітей 11–15 років із захворюваннями ССС та ОРА. Нормативи учні мали розглядати як орієнтир і стимул до їх активності у поліпшенні фізичного і загального стану організму. Інший шлях розв'язання проблеми вбачали у розробленні відповідної технології.

У *четвертому розділі «Обґрунтування технології залучення учнів спеціальної медичної групи до фізичної активності під час фізичного виховання та експериментальна перевірка її ефективності»* розкрито підходи до проектування технології, зміст її складових і результати експериментальної перевірки її ефективності. На базі принципів фізичного виховання, положень проектування, теорій самовизначення й освіти з питань фізично активного способу життя при врахуванні вимог чинної програми з фізичного виховання, даних попередніх етапів досліджень було обґрунтовано технологію.

В дівчаток експериментальної групи із захворюванням ССС покращились усі показники (приріст складав 12,0–72,8%); із захворюваннями ОРА приріст був дещо меншим і складав 7,9–74,7 %. У контрольній групі кількість показників, що достовірно покращилися і величини приростів показників були суттєво меншими, ніж в експериментальній, що засвідчило переваги авторської технології. Ефективність розробленої технології у залученні учнів СМГ до фізичної активності оздоровчої спрямованості в різних формах ще більшою мірою підтвердили дані одержані після завершення літніх канікул.

У *п'ятому розділі «Аналіз і узагальнення результатів дослідження»* подано підсумки дисертаційної роботи. Результати дослідження підтвердили й доповнили вже відомі розробки, а також сприяли одержанню абсолютно нових даних в аспекті проблеми, що вивчалася.

Повнота викладу отриманих результатів в опублікованих працях.

Основні результати дослідження за темою дисертації викладено у 9 наукових працях, із них 6 – у спеціалізованих наукових фахових виданнях, у тому числі – у виданнях України, що містяться у міжнародних наукометричних базах, та одному навчальному посібнику у співавторстві. Отримані результати повністю викладені в опублікованих працях.

Недоліки роботи.

На підставі зростання оцінки учнів 5 і 9 класів за теоретико-методичні знання автор робить висновок про збільшення їхнього інтересу до уроків фізичної культури, проте з цією тезою можна лише частково погодитися. Тому що на оцінку могли вплинути й інші чинники, і навпаки судити про зростання зацікавленості дітей можна лише виходячи з аналізу низки інших показників, яких немає в дисертації.

Пошукувачем недостатньо обґрунтовано зміст батареї тестів. Не пояснюється чому включено дві вправи на силу і дві вправи на гнучкість, тоді як витривалість і швидкість не представлені жодною вправою.

Автор не аналізує показники фізичного розвитку і фізичної підготовленості одних і тих самих дітей з 10 до 15 років, тому не коректно говорити про «покращення» чи «збільшення» показників у якомусь віковому проміжку, лише про порівняння показників (вищі в дітей такого то віку порівняно з таким то віком). Тенденції, залежно від віку, статі і захворювання зовсім не такі чіткі як це відзначає автор, і можуть пояснюватися тим, що обстежувалися різні діти, тому швидше всього мають випадковий, а не закономірний характер.

Автор подає аналіз мотивів дітей (п.3.3) порівнюючи їх відповіді залежно від статі, тоді як виходячи з завдань варто було б аналізувати розбіжності у мотивації залежно від віку і захворювання, адже згідно даних літератури такі показники повинні різнитися.

В III розділі порушено логіку викладення матеріалу - аналізуються спочатку зміни показників, а потім їх рівень, тобто стан. Опущено аналіз важливих показників - величин індексу Кетле і масозростового індексу, аналіз

яких більш інформативний ніж абсолютних величини зросту та маси тіла, що аналізуються окремо.

Викликає сумнів об'єктивність інформації про недоліки чинних організації та змісту ФВ в СМГ і способів їх усунення отриманої шляхом опитування дітей 10-14 років?

Текст потребує редагування, позаяк повторюється матеріал, що стосується опису технології в II і в IV розділах, в квадратних дужках замість №№ зі списку використаних джерел подаються прізвища авторів (сс.54, 78).

Чим обґрунтовується положення авторської технології про взаємодію вчителя фізичного виховання з іншими вчителями і запропонована автором послідовність розвитку фізичних якостей (вересень-жовтень, січень-лютий – різні види координації; листопад, березень – м'язова сила; грудень, квітень-травень – загальна витривалість у зоні помірної інтенсивності)

Виникло декілька запитань, відповіді на які у тексті дисертації ми не знаходимо.

В рамках вирішення якого завдання дисертаційного дослідження автором вивчався рівень володіння учнями теоретико-методичним матеріалом?

Як вдалося формувати сталі команди учнів у підгрупах з ССС і ОРА, адже діти часто хворіють. І чи доцільно це робити, адже одноманітність могла набридати дітям?

За рахунок чого поліпшилися показники учнів під час першої фази формувального педагогічного експерименту?

Хотіла би довідатися що автор має на увазі під «теоретико-методичною діяльністю» учнів (п.3.1.3)?

Нічого не сказано про те чи викладався теоретико-методичний матеріал на запропоновану автором тематику в контрольній групі, тому неможливо оцінити коректність побудови цього етапу дослідження.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційна робота «Технологія залучення учнів спеціальної медичної групи до фізичної активності під час навчання в основній школі» Мазура Валерія Анатолійовича має достатнє теоретичне й практичне

значення і є самостійним завершеним науковим дослідженням, де висвітлено нові науково обґрунтовані результати, що розв'язують важливу наукову проблему – дослідження з корекції фізичного стану учнів спеціальної медичної групи у різних формах фізичного виховання.

За актуальністю порушеної проблеми, новизною отриманих результатів та практичним значенням дисертація Мазура В.А. відповідає вимогам п. 10 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор заслуговує присвоєння наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.02 – Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення.

Доктор наук з фізичного
виховання та спорту, доцент,
професор кафедри теорії і методики
фізичного виховання
Львівського державного
університету фізичної культури

І.Р.Боднар

Кандидат біологічних наук, професор
проректор з науки та зовнішніх наук
Львівського державного
університету фізичної культури

А.С.Вовканич